

Herziening richtlijn stedelijk afvalwater

Opzet van deze *briefing*

De herziening van de Europese Richtlijn voor Stedelijk Afvalwater (ERSA) verhoogt de ambitie voor de inzameling en zuivering van stedelijk afvalwater. Voor het eerst wordt een systeem van uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) geïntroduceerd in het waterbeleid. De richtlijn wordt verder uitgebreid met bepalingen over energieneutraliteit, over het terugwinnen van grondstoffen uit afvalwater en over de behandeling van afstromend hemelwater uit verstedelijkte gebieden (*urban runoff*). Daarnaast zijn er nieuwe bepalingen voor monitoring, rapportage, toegang tot informatie en volksgezondheid.

Belangrijke stappen bij de implementatie zijn de afbakening van agglomeraties en het uitvoeren van een reeks risicoanalyses. Het opzetten van de UPV en het aanpakken van vervuiling door overstorten vormen uitdagingen. Naast een betere waterkwaliteit voor mens en natuur biedt de richtlijn evenwel ook kansen voor waterhergebruik, duurzame energie en hergebruik van grondstoffen.

Deze nota beschrijft de belangrijkste wijzigingen in de ERSA en schetst enkele kwesties die de komende jaren relevant zullen zijn voor de toepassing van deze richtlijn in het Vlaamse Gewest. Aan het einde volgen twee analytische implementatiekalenders – één voor de Lidstaten, één voor de Commissie.

Volgnummer briefing nota	2024 07	Versie:	2
Auteur + e-mailadres	Wim Van Gils, wim.van.gils@minaraad.be		
<p>Deze briefing is een informatief document, opgemaakt door het secretariaat van de Minaraad als achtergrond bij de raadswerkzaamheden. Het is opgevat als een kennisdocument: noch de Minaraad, noch zijn raadsorganisaties zijn direct gebonden door de inhoud van dit document.</p> <p>De auteur dankt iedereen die verbeteruggesties heeft aangeleverd op eerdere versies: de leden van de werkgroep Water in de Minaraad, Jo Severyns (AquaFin), Tim Blockx (Fluvius) en Kris Vandenbelt (VMM).</p>			
<p>Referenties</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2021-05-12, COM(2021) 400 final, COMMUNICATION – First 'zero pollution' monitoring and outlook 'Pathways towards cleaner air, water and soil for Europe' - 2022-10-26, COM(2022) 541 final, PROPOSAL FOR A DIRECTIVE concerning urban wastewater treatment (recast) - 2024-11-27, Directive (EU) 2024/3019, DIRECTIVE concerning urban wastewater treatment (recast) 			

Inhoud

Samenvatting	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Inhoud	2
Achtergrond en proces	3
Leeswijzer	3
De belangrijkste wijzigingen vanwege de herziening van de richtlijn	4
Hogere ambitie inzake de collectering en zuivering van stedelijk afvalwater	4
Uitgebreide productenverantwoordelijkheid	5
Geïntegreerde beheersplannen voor stedelijk afvalwater	6
Energie- en klimaatneutraliteit	6
Aansluiting van industrieel afvalwater	7
Vergunningen voor RWZI's en netwerkinfrastructuur	7
Circulariteit: hergebruik van water en fosfor	7
Volksgezondheid	8
Monitoringverplichtingen	8
Publieke informatie, toegang tot de rechter en schadevergoeding	8
Implementatie en evaluatie	9
Eerdere initiatieven van de Minaraad	9
Belangrijke kwesties bij de implementatie voor Vlaanderen	9
Bijlagen	12
Bijlage 1: Kalender voor de implementatie	12
Bijlage 2: Kalender voor de "Implementing Acts" (I.A.) en Delegated acts" (D.A.)	14
Bijlage 3: Terminologie	15

Achtergrond en proces¹

Deze briefing is opgemaakt naar aanleiding van de herziening van de richtlijn stedelijk afvalwater in 2024. **Stedelijk afvalwater** bevat een hele reeks organische en anorganische vervuulende stoffen, waaronder micro-organismen, biologisch afbreekbaar organisch materiaal en voedingsstoffen, detergenten, medicijnresten, resten uit cosmetica, PFAS, biociden, kunststoffen, enzovoort.

De [richtlijn stedelijk afvalwater uit 1991](#) werd aangenomen om de vervuiling door stedelijk afvalwater in de EU terug te dringen. De richtlijn focuste op het voorkomen van vervuiling door organische stoffen en nutriënten (stikstof en fosfor), een belangrijke oorzaak van de eutrofiëring van waterlichamen.

Uit een [evaluatie](#) in 2019 bleek dat deze richtlijn aanzienlijk heeft bijgedragen aan de verbetering van de waterkwaliteit in de hele EU, maar dat er niettemin een aanzienlijke druk blijft bestaan op de waterkwaliteit. Tegelijkertijd benoemde het document ook problemen, zoals verontreinigende stoffen in stedelijk afvalwater die niet worden gevat door de bestaande wetgeving, het energieverbruik van de sector, en de effecten van hoosbuien als gevolg van klimaatverandering.

Na de evaluatie volgde dan ook een **voorstel van de Europese Commissie** voor een herziening van de richtlijn. Deze herziening was één van de belangrijke acties in het [Zero Pollution Action plan](#). Met het voorstel wou de EC de in de evaluatie genoemde problemen oplossen om op die manier de waterkwaliteit en de bescherming van de menselijke gezondheid te verbeteren. Daarnaast wou ze de richtlijn ook afstemmen op de doelstellingen inzake klimaatneutraliteit en circulariteit die waren opgenomen in de [Europese Green Deal](#), door in te zetten op energie-efficiëntie, productie van hernieuwbare energie en terugwinnen van grondstoffen².

Na het doorlopen van de Europese onderhandelingsprocedures³, werd de [Richtlijn](#) finaal goedgekeurd op 5 oktober 2024. Deze briefing nota beschrijft de belangrijkste wijzigingen aan de richtlijn die het gevolg zijn van deze herziening en schetst de belangrijkste elementen in de implementatie. De nota is laatst bijgewerkt op 12/12/2024.

Leeswijzer

- In de tekst wordt tussen haakjes verwezen naar de relevante artikels of bijlagen bij de nieuwe richtlijn.
- In bijlage 3 is een lijst toegevoegd waarin de belangrijkste termen en afkortingen worden gedefinieerd.

¹ Bij de opmaak van deze nota is gebruik gemaakt van een aantal overzichtsdocumenten en events:

Bacian I., Revision of the urban waste water treatment directive, implementation appraisal, EPRS, European Parliament, October 2022.

Halleux V., Urban wastewater treatment, updating EU rules, Briefing, EPRS, European Parliament April 2024

The New Urban Wastewater Treatment Directive: A Summary & Technical Update; Live webinar; 3rd July 2024

VandenBelt, K, Wat betekent de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater voor Vlaanderen? presentatie op de VLARIO-dag 2024

Vikolainen V., Revising the Urban Wastewater Treatment Directive, initial appraisal of a European Commission impact assessment, EPRS, European Parliament, March 2023

² [Inception Impact Assessment](#), p 3

³ Voor een overzicht, zie [https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-european-green-deal/file-revision-of-the-urban-wastewater-treatment-directive-\(refit\)](https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-european-green-deal/file-revision-of-the-urban-wastewater-treatment-directive-(refit))

De belangrijkste wijzigingen vanwege de herziening van de richtlijn

Hogere ambitie inzake de collectering en zuivering van stedelijk afvalwater

De kern van de richtlijn stedelijk afvalwater bestaat uit een reeks verplichtingen over het verzamelen en zuiveren van stedelijk afvalwater. Deze bepalingen worden verstrengd op drie manieren. Vooreerst door het toepassingsgebied te verbreden in vergelijking met de bestaande richtlijn: door de nieuwe richtlijn worden ook kleinere agglomeraties gevat. Daarnaast door bestaande vereisten inzake zuiveringsrendementen te verstrengen, en tenslotte door de invoering van nieuwe verplichtingen.

Concreet houden de wijzigingen in⁴:

- **Inzameling en secundaire behandeling** wordt verplicht in alle agglomeraties met 1000 Inwoner Equivalenten (i.e.) en meer tegen 2035; voor deze agglomeraties geldt ook de verplichting om alle bronnen van huishoudelijk afvalwater aan te sluiten op opvangsystemen, waar deze bestaan (art. 3).
- Het gebruik van ‘**individuele systemen**’ (in Vlaanderen gekend als IBA’s) voor de behandeling van stedelijk afvalwater blijft toegestaan onder voorwaarden⁵. Er gelden nieuwe verplichtingen voor nieuwe installaties in zones met collectieve zuivering. De lidstaten moeten ervoor zorgen dat deze naar behoren worden ontworpen, geëxploiteerd en onderhouden, geregistreerd in een openbaar register en regelmatig geïnspecteerd (art. 4).
- **Tertiaire zuivering** wordt verplicht in alle RWZI’s met een capaciteit hoger dan 150 000 i.e. tegen 2039. Bijkomend moeten de lidstaten in 2027 de gebieden aanduiden die gevoelig zijn voor eutrofiëring⁶; in die gebieden is dezelfde stikstof- en fosforverwijdering verplicht in agglomeraties met 10 000 i.e. of meer tegen 2045 – en dus voor alle types zuiveringsinstallaties. Er zijn tussentijdse doelen vastgelegd, die zijn opgenomen in tabel 1 van deze briefing (art.7).
- Volgens dezelfde voorwaarden en timing worden ook de minimale **verwijderingsrendementen** of **maximale toegelaten concentratiegrenswaarden** verstrengd. Voor RWZI’s > 150 000 gelden bepalingen zowel voor Fosfor (P) als stikstof (N), voor kleinere RWZI’s kunnen de lidstaten ervoor kiezen om slechts 1 parameter op te nemen.

De lidstaat heeft ook de keuze tussen de toepassing van verwijderingspercentage of maximale toegelaten concentratiegrenswaarden. (annex 1).

Voor fosfor:

- 90% verwijdering OF max 0,5 mg/l voor RWZI’s met meer dan 150 000 i.e.
- 87,5% verwijdering OF max 0,7 mg/l voor RWZI’s tussen 10 000 en 150 000 i.e.

Voor stikstof:

- 80% verwijdering OF max 8 mg/l voor RWZI’s met meer dan 150 000 i.e.
- 80% verwijdering OF max 10 mg/l voor RWZI’s tussen 10 000 en 150 000 i.e.

⁴ Merk op – voor de meeste van onderstaande voorwaarden zijn ook uitzonderingsbepalingen voorzien; we behandelen die hier niet in detail, omdat ze niet van toepassing zijn op de Vlaamse situatie.

⁵ Voorwaarden in Artikel 4.1 en 4.5

⁶ De criteria daarvoor zijn opgenomen in Annex II van de richtlijn en vallen terug op de doelen en analyses uit de drinkwaterrichtlijn, de Kaderrichtlijn mariene strategie en de KRW. Onder de “oude” richtlijn is Vlaanderen volledig aangeduid als gevoelig gebied.

- Tegen eind 2045 moeten alle stedelijke waterzuiveringsinstallaties die een belasting van 150.000 i.e. of meer behandelen, beschikken over een **quaternaire behandeling** om een breed spectrum van microverontreinigingen te verwijderen. Ook hiervoor zijn de tussentijdse doelstellingen opgenomen in tabel 1. Bijkomend geldt dezelfde verplichting, en ruwweg dezelfde timing, in agglomeraties met 10 000 i.e. en meer die lozen in gebieden die voldoen aan bepaalde risicogebaseerde criteria⁷. Deze kwetsbare gebieden moeten tegen eind 2030 worden geïnventariseerd en omvatten locaties waar de ontvangende wateren worden gebruikt voor drinkwaterproductie, aquacultuur of zwemmen, én waar de lozingen uit RWZI's een risicofactor vormen. Daarnaast gaat het om gebieden waar de bijkomende zuivering noodzakelijk is voor het beschermen van de gezondheid of voor het bereiken van natuur-en milieudoelstellingen (art. 8).
- Ook voor de microverontreinigingen wordt een minimaal verwijderingspercentage opgelegd van 80 %, berekend op basis van een reeks verontreinigende stoffen die zijn opgenomen in Annex 1.

verplichting	aantal i.e. (min)	bijkomende voorwaarde	% installaties dat conform moet zijn tegen jaartal			
			2033	2036	2039	2045
tertiaire zuivering	150.000		30%	70%	100%	
tertiaire zuivering	10.000	in gebieden gevoelig voor eutrofiëring	20%	40%	60%	100%
quaternaire zuivering	150.000		20%		60%	100%
quaternaire zuivering	10.000	in risicogebieden ⁸	10%	30%	60%	100%

Tabel 1: overzicht van zuiveringsverplichtingen

Uitgebreide productenverantwoordelijkheid

De richtlijn verplicht de lidstaten tot de invoering van een systeem van uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) voor geneesmiddelen die bestemd zijn voor menselijk gebruik en cosmetische producten (art. 9). Deze twee categorieën zijn in de eerder vermelde evaluatie geïdentificeerd als de belangrijkste bronnen van microverontreinigingen in stedelijk afvalwater.

Alle ondernemingen die zulke producten op de markt brengen, moeten bijdragen aan de kosten voor monitoring en behandeling van deze microverontreinigingen. De bijdrage hangt af van de hoeveelheden schadelijke stoffen in de producten die ze op de markt brengen, en van de milieuschadelijkheid en bio-afbreekbaarheid van de producten in kwestie. Ondernemingen worden

⁷ Merk op dat de bepalingen van artikel 8 deels rechtstreeks van toepassing zijn op installaties (RWZI's die een vuilvracht van 150.000 IE of meer behandelen) en deels doorwerken via een gebiedsgerichte toetsing (afvalwater uit agglomeraties groter dan 10.000 i.e. kan slechts in de risicogebieden geloosd worden, na een quaternaire zuivering).

⁸ Merk op: de richtlijn beschrijft in totaal vier risicoanalyses die moeten gebeuren. Hier gaat het om de analyse beschreven in art. 8.2

vrijgesteld van de verplichting als ze kunnen aantonen dat de hoeveelheid van het product dat ze op de markt brengen minder dan 1 ton per jaar bedraagt of dat er geen microverontreinigingen ontstaan aan het einde van de levensduur van het product.

Het UPV systeem moet op 1 januari 2028⁹ ten minste 80% van de kosten dekken, in overeenstemming met het beginsel dat de vervuiler betaalt. De richtlijn verduidelijkt de minimale verplichtingen voor de organisaties van producenten, die de lidstaten moeten waarborgen. De Europese Commissie krijgt de taak toegewezen om de inschatting van de milieuschadelijkheid en bio-afbreekbaarheid van de producten te uniformiseren, en zal de uitwisseling van kennis en ervaringen tussen lidstaten mee organiseren.

Geïntegreerde beheersplannen voor stedelijk afvalwater

Om de vervuiling door *Urban Runoff* en overstorten te verminderen, moeten de lidstaten lokaal geïntegreerde beheersplannen voor stedelijk afvalwater ontwikkelen. Die plannen moeten tegen eind 2033 worden opgesteld voor agglomeraties met 100 000 i.e. en meer; en tegen eind 2039 voor agglomeraties met 10 000 i.e. en meer, waar overstorten van stedelijk afvalwater en lozing van stedelijk afstromend hemelwater een risico vormt voor het milieu of de volksgezondheid (art. 5, annex V).

De **risico-evaluatie** voor deze kleinere agglomeraties dient afgewerkt te zijn tegen 22 juni 2028, op basis van de stroomgebiedsbeheersplannen en de doelstellingen van de kaderrichtlijn water (KRW), de drinkwater- en zwemwaterrichtlijn en de kaderrichtlijn mariene strategie (KMS).

De plannen moeten een “*indicatief, niet bindend streefcijfer*” voor overstorten naar voor schuiven, dat niet hoger mag liggen dan 2% van de jaarlijkse verzamelde vuilvracht in stedelijk afvalwater, berekend bij droog weer. Dat streefcijfer “*moet worden gehaald*” (sic) tegen eind 2039 voor agglomeraties met 100 000 i.e. en meer; en tegen eind 2045 voor agglomeraties met 10 000 i.e. en meer.

De plannen moeten maatregelen voorstellen om deze doelen te halen en daarbij eerst voorrang geven aan **preventieve maatregelen en blauwgroene oplossingen** om niet-verontreinigd regenwater uit de rioleringen te houden. Vervolgens dienen maatregelen genomen te worden om het gebruik van de bestaande infrastructuur te optimaliseren, bij voorbeeld door betere sturing. Pas in laatste instantie kunnen er maatregelen worden genomen voor de aanpassing van de infrastructuur.

Energie- en klimaatneutraliteit

De nieuwe richtlijn voert een verplichting in om, op nationaal niveau, **energieneutraliteit** te bereiken voor de groep van **zuiveringsinstallaties van 10 000 i.e. en meer** tegen 2045; met tussendoelen van 20% tegen 2030; 40% tegen 2035 en 70% tegen 2040 (art. 11). De nodige energie kan op of buiten de RWZI's worden geproduceerd. Bij wijze van uitzondering kan tot 35% van de (niet -fossiele) energie aangekocht worden van externe producenten, op voorwaarde dat alle mogelijke maatregelen binnen de sector zijn genomen. Die maatregelen volgen uit **verplichte energieaudits** van afvalwaterzuiveringsinstallaties én netwerken, die kosteneffectieve opties moeten identificeren om energiebesparing te realiseren, en duurzame energie te produceren, met

⁹ drie jaar na de inwerkingtreding, die start 1/1/2025

bijzondere aandacht voor¹⁰ **biogasproductie, warmteterugwinning en het terugdringen van broeikasgassen**. De monitoring van het energieverbruik en de uitstoot van broeikasgassen van RWZI's wordt verplicht. (art 21.d).

Aansluiting van industrieel afvalwater

De regels voor de aansluiting van industrieel afvalwater op de riool/RWZI, worden verstrengd (art. 14). Alvorens een vergunning te verlenen, moeten de bevoegde autoriteiten de afvalwaterbeheerders raadplegen, die op verzoek ook toegang moeten hebben tot de afgegeven vergunningen.

De vergunning moet garanderen:

- dat de verontreinigende stoffen die aanwezig zijn in niet-huishoudelijk afvalwater door de waterzuiveringsinstallatie kunnen worden verwijderd;
- dat de aansluiting het bereiken van de doelen van de KRW niet hypothekeert;
- dat de aansluiting rekening houdt met het risicobeheer in uitvoering van de Drinkwaterrichtlijn;
- dat, indien de RWZI lozingen behandelt van een installatie die onder de Richtlijn industriële emissies (RIE) valt, de vuilvracht in de lozingen van de RWZI niet hoger is dan de vuilvracht die het gevolg zou zijn van directe lozingen van de installatie, conform de toepasbare emissiegrenswaarden.

De bestaande vergunningen voor lozingen op riool moeten herzien worden, indien de monitoring daar aanleiding toe geeft of indien het afvalwater wordt hergebruikt. **Om de tien jaar** moet een **evaluatie** gebeuren **van de bestaande vergunningen** voor bedrijven om te lozen op riool – waar nodig, worden de voorwaarden aangepast.

Voor een aantal industriële sectoren uit de voedingsindustrie, gelden dezelfde zuiveringsvereisten als voor RWZI's, indien de betrokken activiteiten niet onder de RIE vallen (art. 16).

Vergunningen voor RWZI's en netwerkinfrastructuur

Alle lozingen door RWZI's dienen onderworpen te worden aan een vergunning, en ook deze moet **om de tien jaar geëvalueerd** worden (art. 15, §3).

De nieuwe richtlijn bevat ook een specifieke bepaling, die de bouw van nieuwe rioleringen en RWZI's, of de aanpassing ervan aan de vereisten uit deze richtlijn, conform verklaart met de doelen van de KRW¹¹. Daarvoor moet wel voldaan worden aan een reeks voorwaarden. Indien deze activiteit ervoor zorgt dat er sprake is van een achteruitgang van de status van een waterlichaam, of indien de lozingen van de RWZI het bereiken van de doelen van de KRW onmogelijk maakt, moeten de vergunningen en voorwaarden worden toegelicht in de stroomgebiedsbeheerplannen (art. 15, §4).

Circulariteit: hergebruik van water en fosfor

De lidstaten moeten het **hergebruik van behandeld afvalwater** van RWZI's systematisch **bevorderen**, uitgaande van de analyses in de stroomgebiedsbeheerplannen en eventuele "water

¹⁰ Voor biogasproductie, warmteterugwinning en broeikasgassen zijn geen specifieke doelen opgenomen in de richtlijn.

¹¹ Het artikel is van toepassing op RWZI's en rioleringsstelsels, maar de eerste drie voorwaarden zijn specifiek voor RWZI's.

resilience strategies” (art. 15). De richtlijn stelt uitdrukkelijk dat het hergebruik de *ecological flow* van het ontvangende water niet in het gedrang mag brengen en geen negatieve effecten mag hebben op het milieu of de menselijke gezondheid. Indien het water wordt gebruikt voor de landbouw, kan er afgeweken worden van de verplichtingen inzake nutriëntverwijdering in deze richtlijn (onder voorwaarden); wel moet dan aan de bepalingen van de [verordening inzake minimumeisen voor hergebruik van water](#) voldaan worden. In functie van een veilig hergebruik kunnen lidstaten ervoor opteren om effluent bijkomend te behandelen met quaternaire zuivering, als onderdeel van de UPV (zie eerder).

Tenslotte dient hergebruik steeds overwogen worden bij de opmaak van de geïntegreerde beheersplannen voor stedelijk afvalwater.

In overeenstemming met de afvalhiërarchie moet **slibbeheer** de preventie, het hergebruik en de recycling van hulpbronnen maximaliseren en tegelijkertijd de negatieve milieueffecten minimaliseren (art. 20). De Commissie zal binnen de drie jaar na inwerkingtreding de minimumpercentages voor hergebruik en **recycling van fosfor uit slib** vastleggen, rekening houdend met de marktsituatie en de technologieën die beschikbaar zijn.

Volksgezondheid

Om volksgezondheidsmaatregelen te ondersteunen, moeten de lidstaten de aanwezigheid van een aantal virussen (bijvoorbeeld SARS-CoV-2, polio en griep), ‘opkomende pathogenen’, ‘nieuwe’ verontreinigende stoffen en antimicrobiële resistentie in stedelijk afvalwater monitoren. Er moet een **permanente samenwerking en coördinatie** opgezet worden tussen de bevoegde autoriteiten die verantwoordelijk zijn voor de volksgezondheid en zij die verantwoordelijk zijn voor de behandeling van stedelijk afvalwater (art. 17).

De lidstaten moeten ook de **toegang tot sanitaire voorzieningen** voor iedereen verbeteren, in het bijzonder voor kwetsbare en gemarginaliseerde groepen, door tegen eind 2029 aan te moedigen dat er een voldoende aantal vrij en veilig toegankelijke sanitaire voorzieningen zijn in openbare ruimten voor alle agglomeraties met 10 000 i.e. en meer (art. 19).

Monitoringverplichtingen

De monitoringsverplichtingen voor lozingen van RWZI’s, overstorten, en lozingspunten van hemelwater, worden uitgebreid afhankelijk van de grootte van de agglomeratie. De **frequentie** waarmee gemonitord moet worden, stijgt (bijlage 1 D), en er worden **nieuwe stoffen** toegevoegd aan de lijst, waaronder PFAS en microplastics (art. 21).

Publieke informatie, toegang tot de rechter en schadevergoeding

Informatie over de opvang en behandeling van stedelijk afvalwater moet in elke agglomeratie *online* beschikbaar zijn. Eenmaal per jaar moeten burgers die aangesloten zijn op de riool, informatie krijgen over de naleving van de normen in de richtlijn en de hoeveelheid opgevangen en behandeld water (art. 24).

Burgers en NGO’s moeten de besluiten die de lidstaten in het kader van de richtlijn nemen, kunnen laten toetsen door een rechtbank (art. 25). Burgers kunnen ook een **vergoeding** eisen en krijgen **voor schade aan hun gezondheid**, als die het gevolg is van een schending van de maatregelen die in uitvoering van de richtlijn zijn genomen (art. 26).

Implementatie en evaluatie

Tegen het einde van 2027 moeten de Lidstaten een **risicobeoordeling** opstellen (art. 18), waarin de ze de risico's die veroorzaakt worden door de lozing van stedelijk afvalwater in kaart brengen in relatie tot drinkwater, zwemwater, en de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie. Daar waar er risico's worden vastgesteld, dienen de lidstaten maatregelen ter remediëring voor te stellen. Deze oefening wordt vervolgens om de zes jaar herhaald, volgens de timing van de opmaak van de stroomgebiedsbeheerplannen.

Ongeveer gelijk met de eerste risicobeoordeling ("*drie jaar na de inwerkingtreding van de richtlijn*"), moeten de Lidstaten een '**nationaal implementatie plan**' opstellen (art. 23). Daarin moet een inschatting staan van de mate waarin reeds aan de bepalingen van de richtlijn is voldaan, gevolgd door een planning van de nodige investeringen en aangevuld met een planning van het "asset management". Het investeringsplan moet ook een luik bevatten over de financiering, waarin ook een inschatting moet opgenomen worden van de bijdrage van de organisaties voor producenten verantwoordelijkheid.

In 2033 én in 2040 zal de Europese Commissie een **evaluatie** van de richtlijn uitvoeren. Daarin moeten een aantal algemene vragen beantwoord worden, én moet expliciet gekeken worden naar de lijst van gezondheidsparameters (art. 17.1) en de mogelijkheden om het systeem van UPV uit te breiden naar andere producten (art. 30).

Eerdere initiatieven van de Minaraad

Op 30 maart 2021 organiseerde de Minaraad samen met VLEVA een seminarie "[Het Stedelijk Watersysteem in 2050: implicaties voor de herziening van de Richtlijn Behandeling Stedelijk Afvalwater](#)". De inhoud was gebaseerd op de routekaart voor hervorming van de regelgeving die de Commissie in 2020 heeft uitgegeven – een routekaart die zelf was gebaseerd op een eerdere evaluatie. De sessie was tevens bedoeld als voorbereiding voor degenen die wilden deelnemen aan de door de Commissie georganiseerde publieke raadpleging over het voorstel van hervorming.

Op 26 oktober 2022 bracht de Commissie haar [voorstel](#) uit voor een herschikking van de richtlijn inzake de behandeling van stedelijk afvalwater. Opnieuw organiseerde de Minaraad samen met VLEVA op 26 januari 2023 een seminarie om deze voorstellen toe te lichten: "H2O – [Het Blauwe Goud als duurzaam systeem](#)".

In de zomer van 2023 werd de Minaraad gevraagd een advies te formuleren over het Vlaamse en Belgische standpunt over de Europese richtlijn inzake de behandeling van stedelijk afvalwater. Op 21 september 2023 leidde het tot [een advies over de voorgestelde herziening van deze richtlijn](#). De Minaraad steunde de voorgestelde herziening in grote lijnen, maar vroeg om een betere aansluiting bij de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water (KRW), en om een duidelijke inschatting van de kosten en baten voor Vlaanderen. De Raad wees op het grensoverschrijdende karakter van de problematiek en pleitte daarom voor een sterke rol voor de EU in dit UPV-systeem.

Belangrijke kwesties bij de implementatie voor Vlaanderen

Op basis van bovenstaande analyse formuleren we een aantal belangrijke kwesties, die in de komende jaren aan de orde zullen zijn bij de implementatie van deze Richtlijn. Waar mogelijk wordt aangegeven welke aanzetten er al bestaan.

De EC moet **gedelegeerde handelingen en uitvoeringshandelingen** (*delegated en implementing acts*) opmaken, waarin een aantal zaken verder worden verduidelijkt. Het tijdig ter beschikking hebben van deze acts is cruciaal voor de tijdige implementatie van deze richtlijn. Een overzicht staat in bijlage 2.

Op verschillende plaatsen in de Richtlijn zijn verplichtingen opgenomen om **risicoanalyses** op te maken, en op basis daarvan bijkomende maatregelen te treffen. Naast een algemene risicoanalyse (art. 18), zijn er ook specifieke analyses in verband met **hemelwater** en overstorten (art. 5), **eutrofiëring** (art. 7), en **micropolluenten** (art. 8). Al deze analyses hebben als doel om in te schatten of er een impact is van huishoudelijk afvalwater op mens en milieu, en bevatten linken naar andere richtlijnen, zoals de KRW of de KMS. Deze analyses moeten uitgevoerd worden volgens de instructies in de richtlijn of in op te maken uitvoeringshandelingen. Indien er effectief risico is, moeten er bijkomende maatregelen genomen worden.

Daarbij komt ook **de relatie met de KRW** expliciet aan bod. Om de doelen van de KRW te behalen, zijn inspanningen van alle sectoren nodig. De bepalingen van de 'oude' ERSA volstonden in Vlaanderen niet om de druk vanuit stedelijk afvalwater afdoende terug te dringen. Mede daarom werden de reductiedoelen opgesteld en het BRV saneringsplicht opgemaakt. De nieuwe verplichtingen in deze richtlijn zullen de vervuilingdruk door huishoudens verder doen dalen. In de algemene risicoanalyse (art. 18) moet een inschatting gebeuren van deze bijdrage, en moeten ook bijkomende maatregelen overwogen worden, die verder gaan dan de minimum verplichtingen uit de nieuwe ERSA, indien de vooruitgang niet zou volstaan. Deze analyse moet om de zes jaar worden uitgevoerd, tegelijk met de opmaak van de stroomgebiedsbeheerplannen.

De **afbakening van de agglomeraties** is een specifiek vraagstuk. In de richtlijn zelf wordt een indicatieve vork vooropgesteld (10-25 i.e. / ha – overweging 6), binnen die vork is er ruimte voor het maken van beleidskeuzes. De afbakening heeft belangrijke gevolgen: de grootte van de agglomeratie bepaalt de zuiveringsvereisten, en dus de positieve **bijdrage** aan het verbeteren van de waterkwaliteit. Tegelijk brengen die zuiveringsvereisten een **kost** mee. Een deel van de nodige investeringen zijn reeds gepland en uitgevoerd¹². Voor de quaternaire zuivering moet de oefening nog beginnen, én moet de kost grotendeels betaald worden door de producenten van cosmetica en farmaceutische producten.

De quaternaire zuivering biedt bijkomende kansen voor **hergebruik van gezuiverd afvalwater**. Daar waar ze wordt uitgebouwd, ligt het voor de hand om te bekijken of het rendabel en wenselijk is om in te zetten op hoogwaardig hergebruik. Omgekeerd moeten risicoanalyses uitwijzen, daar waar afvalwater wordt hergebruikt in de landbouw, of extra quaternaire zuivering noodzakelijk is. De mogelijkheid om afvalwater te hergebruiken zonder toepassing van nutriëntenverwijdering, biedt dan weer een nieuwe invalshoek in de beleidsvragen rond de stikstof en fosforstromen.

Het opzetten van de **UPV** wordt een bestuurlijke uitdaging. Het impliceert onder andere goede samenwerking tussen de regio's en de federale overheid, een goed werkende producentenorganisatie op Belgisch niveau, en goed zicht op de import van de stoffen die onder

¹² Zie bvb Jaarverslag Aquafin 2023: "In 2023 plaatste Aquafin ... op 46 RWZI's een fosfaatmonitor. Zo kan exact de hoeveelheid product worden toegevoegd om op jaarbasis de streefwaarde van 0,3 mg/l te halen. Door deze aanpassing beantwoorden de RWZI's proactief aan de nieuwe norm van 0,5 of 0,7 mg/l uit de ERSA."

deze UPV vallen. De discussie hierover zal mogelijk ook op EU niveau aanhouden: veel lidstaten hebben bij de goedkeuring specifieke bezorgdheden hierover laten noteren¹³.

De opmaak van de “*integrated water management plans*” is een nieuwe verplichting. De aanpak van **overstorten** is gestart, maar de uitdagingen zijn bijzonder groot. Er zijn geen recente publieke gegevens over het [overstortmeetnet](#); de inschatting van de grootte van de uitdaging op Vlaams niveau, is lopende. Lokaal zijn er alvast talrijke voorbeelden waar overstorten een rol spelen in het (niet) bereiken van de doelen van de [KRW](#) en [Natura 2000](#). Breder bekeken is de beleidsaandacht voor de aanpak van vervuild **hemelwater** uit gescheiden stelsels en afstromend van (drukke) wegen beperkt in Vlaanderen. Die wegen blijken bv. wel de [belangrijkste bron van microplastics](#) in waterlopen.

Bij de aanpak kan verder gewerkt worden op basis van de hemelwaterplannen; aandachtspunten daarbij zijn de kwaliteit van die plannen, de uitvoering van de voorgestelde maatregelen en de relatie met de beleidscyclus van de gemeenten en/of de stroomgebiedsbeheerplannen.

De doelen inzake **energieneutraliteit** en de **recuperatie van fosfor** en andere materialen, zullen vooral moeten gerealiseerd worden door Aquafin. De waterzuiveraar heeft daarrond reeds initiatieven lopen, die zullen bijdragen tot de algemene doelstellingen inzake klimaat en circulair materialenbeleid.

De uitvoering van de richtlijn vraagt heel wat innovatie. Dit zorgt niet enkel voor uitdagingen, maar biedt ook kansen voor de verdere ontwikkeling van de *clean tech* sector in onze regio.

¹³ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14488-2024-ADD-1-REV-4/en/pdf>

Bijlagen

Bijlage 1: Kalender voor de implementatie

Datum	Actie (artikel in de richtlijn)
01/06/2027	Omzetting (30 maanden na publicatie)
2027 (dec)	Opmaak van de algemene risico-beoordeling , geïntegreerd met de opmaak van SGBP 4 (art. 18). Aanduiden gebieden die gevoelig zijn voor eutrofiëring (art. 7.2, annex II).
01/01/2028)	(drie jaar na inwerkingtreding). EC publiceert <i>delegated act</i> over het minimumpercentage voor hergebruik en recycling van fosfor uit slib en stedelijk afvalwater (art.20)
2028 (jun)	Aanduiding risicozones ifv stedelijke watermanagementplannen (art. 5.2)
2028 (dec)	Rapporteringsverplichting (art. 22) Energie-audits voor RWZI > 100.00 i.e. (art. 11)
2029 (jan)	Toegang tot sanitatie : identificeren doelgroepen, in kaart brengen en verbeteren (art. 19), rapporteren (art. 22)
2030	Aanduiding risicogebieden voor micropolluenten , (art. 8.2) Rapporteringsverplichting (art. 22) Tussendoel 20% energieneutraliteit (art. 11)
2032 (jan)	Energie-audits voor RWZI > 10.00 i.e. (art. 11)
2033	Stedelijke watermanagementplannen voor agglomeraties > 100.000 i.e. (art. 5.1) Tertiaire en quaternaire zuivering: tussendoelen (art. 7 en 8) Herziening van de algemene risico-evaluatie (art. 18.3), aanduiding risicogebieden voor micropolluenten , (art. 8.2) en aanduiding gebieden die gevoelig zijn voor eutrofiëring (art. 7.1).
2034	Stedelijke watermanagementplannen voor agglomeraties in risico zones (art. 5.7) Herziening aanduiding risicozones ifv stedelijke watermanagementplannen (art. 5.2)
2035	Inzameling afvalwater en secundaire zuivering verplicht in agglomeraties > 1000 i.e. (art. 3.2) Tussendoel 40% energieneutraliteit (art. 11)
2036	Tertiaire en quaternaire zuivering: tussendoelen (art. 7 en 8)
2039	Tertiaire zuivering verplicht op RWZI > 150.000 i.e.; Tussendoelen voor kleinere RWZI en quaternaire zuivering (art. 7 en 8).

	Herziening van de algemene risico-evaluatie (art. 18.3), aanduiding risicogebieden voor micropolluenten , (art. 8.2) en aanduiding gebieden die gevoelig zijn voor eutrofiëring (art. 7.1).
2040	Tussendoel 70% energieneutraliteit (art. 11) Herziening stedelijke watermanagementplannen voor agglomeraties > 100.000 i.e. (art. 5.7)
2045	Tertiaire zuivering en quaternaire zuivering verplicht (art. 7 en 8) 100% energieneutraliteit (art. 11) Herziening van de algemene risico-evaluatie (art. 18.3), aanduiding risicogebieden voor micropolluenten , (art. 8.2) en aanduiding gebieden die gevoelig zijn voor eutrofiëring (art. 7.1).

Bijlage 2: Kalender voor de “Implementing Acts” (I.A.) en Delegated acts” (D.A.)

Artikel	IA /DA	Deadline	Inhoud
Art. 4 §3	IA	01/01/2028	Individual Systems , Requirements for design, operation, maintenance, and regular inspections
Art. 5(6) (a) (b)	IA	01/01/2028	Integrated management plans , Methods to define measures to be included in integrated water management plans Alternative indicators to verify the indicative objective of 2%
Art. 9 §3	IA	01/01/2027	Producer responsibility : Criteria on exoneration for products not creating micropollutants
Art. 20 §2	DA	01/01/2028	Phosphorus recovery : Reuse and recycling rate for phosphorus from sludge and treated water
MONITORING			
Art. 17 §3	IA	01/06/2026	Antimicrobial resistance
Art. 21 §3	IA	01/01/2027	PFAS Total’ and ‘Sum of PFAS’
Art. 21 §3a	IA	01/06/2027	Microplastics in wastewater/sludge
Art. 8 §6	IA	no deadline	Micro pollutants
Reporting			
Art. 22 §4	IA	31/12/2028	Reporting new parameters
Art. 5 §6c	IA	01/01/2028	Format reporting on integrated water plans
Art. 8 §3	IA	no deadline	Format risk assessments for designation of risk areas (micropollutants)
Energy, GHG			
Art. 21 §3a	IA	01/06/2027	GHG monitoring
Art. 11 §3		no deadline	Calculation on energy neutrality

Bijlage 3: Terminologie

Agglomeratie: “een gebied waar de bevolking (uitgedrukt in inwonerequivalent), al dan niet in combinatie met economische activiteiten, voldoende geconcentreerd is om stedelijk afvalwater op te vangen en naar een of meer stedelijke waterzuiveringsinstallaties en/of een of meer eindlozingspunten af te voeren”¹⁴. Wat “voldoende geconcentreerd” is, is niet precies bepaald; in de overwegingen bij de nieuwe richtlijn wordt gesteld dat “bij het afbakenen van hun agglomeraties moeten de lidstaten rekening houden met de **indicatieve referentiedrempel van 10 tot 25 i.e. per hectare** waarboven de bevolking, eventueel in combinatie met economische activiteiten, in een bepaald gebied als voldoende geconcentreerd wordt beschouwd”.¹⁵

Ecological Flow: een hydrologisch regime dat consistent is met het bereiken van de milieu doelstellingen van de KRW in natuurlijke oppervlaktewaterlichamen, zoals genoemd in artikel 4(1) van de KRW¹⁶.

IBA: Individuele Behandeling Afvalwater. Een IBA is een kleine installatie die het afvalwater van een woning ter plaatse zuivert.

Inwoner Equivalent (afgekort i.e.): Eén Inwoner Equivalent is een maatstaf voor de vuilvracht in afvalwater: meer concreet is het “de biologisch afbreekbare organische belasting per dag met een biochemisch zuurstofverbruik gedurende vijf dagen (BZV5) van 60 g zuurstof per dag”¹⁷.

Primaire behandeling: behandeling door middel van een fysisch en/of chemisch proces met bezinking van gesuspendeerde vaste stoffen, of andere processen waarbij het BZV van het inkomende afvalwater vóór lozing met ten minste 20 % en de totale hoeveelheid gesuspendeerde vaste stoffen van het inkomende afvalwater met ten minste 50 % wordt verminderd (artikel 2, lid 10a).

Quartaire behandeling: behandeling van stedelijk afvalwater door middel van een proces dat een breed spectrum van microverontreinigingen in stedelijk afvalwater reduceert;

RWZI: Riool Water Zuiverings Installatie.

Secundaire behandeling: behandeling van stedelijk afvalwater door middel van een proces dat doorgaans een biologische behandeling met een secundaire bezinking omvat, of een ander proces dat biologisch afbreekbare organische stoffen uit stedelijk afvalwater reduceert

Tertiaire behandeling: de behandeling van stedelijk afvalwater door middel van een proces waarbij stikstof en/of fosfor uit stedelijk afvalwater wordt gereduceerd

¹⁴ Artikel 2 (4) van de nieuwe richtlijn

¹⁵ Overweging (5) bij de nieuwe richtlijn

¹⁶ Guidance Document No. 31: [Ecological flows in the implementation of the Water Framework Directive](#)

¹⁷ Artikel 2 (10) van de nieuwe richtlijn